

FEKETE ÁRPAD

A Sófalvi Illyés Lajos Általános Iskola története

II.

Kulcsszavak: *S. Illyés Lajos iskola; oktatáspolitikai; 1-es számú általános iskola, 1-10 osztályos iskola*

A Sóvidék Kulturális Folyóirat III. évfolyama 1. számában (2011. Május) a Sófalvi Illyés Lajos Általános Iskola elődjéről, az 1956-ban alakult, a Sándor János villában 15 évig működő egykori Szovátai Fürdőtelepi I-VIII. osztályos Általános Iskoláról jelent meg 6 oldalas terjedelemben összeállított írásom.

A fenti iskolában uralkodó hangulatra, anélkül hogy ismételném önmagamot, néhány gondolatban visszatérek. A fürdőtelepi iskolában a nehéz körülmények ellenére is a tanerők lelkes munkája és hozzáállása, valamint a szülők önzetlen segítsége révén a telepi iskola a tanulók szeretett otthona volt. A gyermekek szorgalmasan tanultak, szívesen végezték a rájuk háruló feladatokat. Emlékezetesek maradtak a sikeres kulturális- és sportrendezvények, a több napos országjáró kirándulások és pionírexpedíciók. A legfontosabb követelmény azonban a szülők, a gyermekek és a tanerők tanuláshoz-tanításhoz való hozzáállása volt, melynek eredményeként nem ismertük sem a lemorzsolódás, sem az igazolatlan hiányzás fogalmát. A 15 év alatt egyetlen tanuló kivételével (testi fogyatékos, mozgássérülés) minden tanulónak sikerült befejeznie a kötelező általános iskolai tanulmányait. Ezért sajnáltuk a telepi iskola családi hangulatát otthagyni, ugyanakkor azonban fokozatosan próbáltunk ráhangolódni az új kihívások megoldására. Tudtuk, hogy új iskola, sok gyermek, nagy létszámú osztályok, tíz osztályos oktatásra való áttérés, építőtelep utáni rendetlenség, rendezetlen sáros udvar, a műhelygyakorlati oktatás szakemberekkel való megszervezése nem lesznek könnyen megoldható feladatok. De hát erőt kellett gyűjteni az új feladatok teljesítéséhez.

A következőkben megpróbálom leírni, hogy miért kellett meghitt, csendes „*családias otthonunkból*”, zajos világba költöznünk. Ahhoz, hogy új iskolába költözhessünk természetesen új épületre volt szükség. Felépítését gazdasági és politikai okok előzték meg.

A párt- és az államvezetés erőszakos iparosítási politikája s a földművesek életkörülményeinek ellehetetlenítése, elnéptelenítette az egykori virágzó falvakat. Aki

csak tehette elmenekült a szülőföldről, városon keresett megélhetést. A gyors ütemű erőszakos iparosítás érintette Szovátát is. Az ideköltözöttek a lakosság szám-beli növekedését eredményezték. A falvak lakosságának elnéptelenedéséért, és a városokba való tömörödésükért az ilyen ütemű iparosítás munkaerőt igényelt, és azoknak persze lakásra volt szükségük. Elkezdődött az új lakónegyedek építésének folyamata, és a lakosság tömbházakba való költöztetésének időszaka. Ez a határozat közvetve a telepi iskolát is érintette.

Érdekes elképzelése, gondolata támadt a hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején az akkori megyei párttitkárnak: a fürdőtelepen az elszállásolási helyek számának növelése érdekében a villafelelősök, adminisztrátorok és más fürdőtelepi alkalmazottak lakásait „...át kell adni a vendégeknek, hogy minél több dolgozó jöhessen üdülni és gyógykezeltetni Szovátára”¹

Nehezen „emésztettük meg” a párthatározatot, amely így hangzott: „...a pihenni jövő és a gyógykezelésre beutalt dolgozók részére növelni kell az elszállásolási felületet, hogy minél több munkás és dolgozó paraszt nyerhesse vissza egészségét és megújult erővel foglalja el helyét a munka mezején a szocializmus építése érdekében.”² A lakfelületet a fürdőtelepen dolgozó munkás- és tisztviselő személyzet tömbházakba való gyömöszölésével lehetett növelni. Valóban rövid idő alatt látványosan csökkent a fürdőtelep helyi lakóinak száma. Ezt az is elősegítette, hogy sokan időközben magánházat építettek a város területén. A fürdőtelepről az alkalmazottak tömb- és magánházakba való költözésével szembenően megváltozott a város demográfiai összetétele. Így a fürdőtelepen csökkent a gyermeklétszám.³ Erre az időszakra esett a tizosztályos általános oktatás kötelezővé tétele is. Így vált valójában szükségessé a lakónegyedek közelében egy új iskola felépítése. Nem új oktatási intézmény létesült az 1 számú Általános Iskola nevének felvételével, hanem csak egyszerűen átköltöztetéssel nevet kellett változtatni az egykori Fürdőtelepi 8 osztályos Általános Iskolának, hisz kezdetben név szerint ugyanazok a tanulók és tanerők maradtak az új iskola örökösei.⁴ Időközben a IX. és X. osztály is csatlakozott az I-VIII osztályhoz.

Az állami beruhásból, kisajátított telkeken, títüsterv szerint épített iskola a párthatározat végrehajtásának sürgetésére mindössze egy év alatt elkészült. Akkoriban az építővállalatok között vállalkozó versenytársakról szó se lehetett. Így hát az építkezés a Birău Mircea igazgató vezette Maros-megyei Építkezési Tröszt szovátai részlegére hárult, melynek igazgatója Dénes László mérnök volt, míg csoportfelelőse Orbán Jenő, munkatelep felelőse pedig Görög Attila. Építőmesterek: Bandi János és Tóth Miklós. A kőműves csoport vezetője Nagy Albert volt. A belső szerelési munkálatokat Kajcsa László irányította. A tantermek parkettezését a Karda János vezette csoport végezte. Az építőtelep szakmai munkálatait Barna János mérnök koordinálta.⁵ Az épületanyag nyilvántartása és beépítésének ellenőrzése Lokodi György építész technikusra hárult.

Abban reménykedtünk, hogy ha már új iskolába költöztetnek, akkor megoldódik véglegesen a teljes délelőtti oktatás. Az építkezési munkálatok elkezdése után azonban hamar tudomásunkra jutott, hogy pénzhányában, csak az épület fele, egy, a földszint fog elkészülni. (Eredetileg amúgy is az volt a cél- elköltözni a fürdőtelepről.) Közben tudomásunkra jutott, hogy egy óvodáscsoportot is ránk fognak ruházni. Így is történt. Három évig nem is szabadultunk meg tőlük. Ez nehezen volt elviselhető, főleg az ellentétes tanrend miatt. Elkezdődött a kopogtatás, a kilincselés a párt- és állami szervek vezetőinek ajtaján. A megyei pártbizottság kultúráért és oktatásért felelős titkára, a megértő és jóindulatú Fodor Géza közbenjárására sikerült azonban, a Szovátát szimpatizáló Nicolae Vereş első titkárt segítségadásra bírni, és így felépült teljesen az egész emeletes iskola. Az iskola bútorzatát a padok kivételével a Nagy Ferenc által vezetett szovátai ILEFOR bútorgyár készítette. A termelés irányításában Szabó Gyula technikus is derekasan részt vállalt. A tantermek padokkal való berendezése a marosludasi egység munkaközösségének eredménye.⁶

1971 őszén vette használatba az új iskolát az egykori telepi iskola 174 tanulója és 11 tagú tantestülete⁷ A tanévkezdésre elkészült, az akkor még nagyon modernnek és funkcionálisnak tekintett épület. Az avatóünnepségen, a tanévkezdés első napján szeptember 15-én szertartásos ünnepségen a városi néptanács akkori elnöke Cotărlan Petru vágta el a bejárati nyitott ajtó közt kifeszített szalagot. Néhány mondatos magyar nyelven elmondott beszédében természetesen dicsérte a pártot és a kormányt. Igazgatói tanévnyitói beszédemben először nem az építők becsületes munkáját köszönhettem meg, hanem hálálkodnom nekem is kellett pártunknak és kormányunknak azért, hogy *„...a szocializmus építésében elért nagyszerű eredmények egyik objektumát, új oktatási intézményt kaptunk ajándékba...”*⁸

A kiváló tanulmányi feltételek, az ingyenes tankönyvek, jól felszerelt fizika-kémia laboratórium, a román, magyar, biológia és történelem tanításához a tantestületi tagok hozzájárulásával helyi erőforrásból készült szaktantermek, tanműhely, új bútorzat, barátságos világos osztálytermek iskolaközösségünk új részeseiként közösen örvendhettünk, -szülők, nevelők, tanulók- az új iskolaközpontnak *„... mely egymillió nyolcszázezer lejes beruházásból épült...”*⁹ Tanévnyitói beszédemben köszönetet mondtam az iskola vezetősége nevében a városi néptanácsnak, az építkezési vállalatnak, a tanulóknak, tantestületnek és szülőknek, akik hozzásegítettek az új iskola építésének befejezési munkálatai elvégzéséhez és a költözködéshez. Beszédem befejező sorai ezek voltak: *„Az új iskola felépült. Falai némák. Tőlünk függ, hogy milyen hangulatot teremtünk benne. Csak az épület adott. A közösséget nekünk kell kialakítanunk benne. Remélem, az új tanévben iskolánkat hamar otthonunkká tesszük s így mindnyájunknak közös öröme telik benne.”*¹⁰

A telepi iskolában megkezdett színvonalas, lelkiismeretes oktató-nevelő tevé-

kenység folytatódott az új tanintézménybe való költözésünk és berendezkedésünk után is. Új iskolánk hamar szeretett otthonunkká vált. Ezért azonban nagyon sokat kellett tennünk úgy az épületen belül, mint azon kívül. Augusztus második felétől, tehát még a vakációban mindennap közhasznú munkát szerveztünk a szülők, a tanerők és a tanulók bevonásával.

A nyár közepére elkészült épület augusztus feléig még kongott az ürességtől. A falak nedvesek voltak. Az ablakokat a tanévkezdésig állandóan nyitva tartottuk. A biztonságért őrséget szerveztünk. A bútorkészítők szerencsére tudták, hogy szeptember 15-én kezdődik a tanév. Az ILEFOR üzem szovátai részlegének alkalmazottai, ha szükség volt rá, vállalták a túlórákat. Az elkészült termékek idejében történő gyors helyszínre szállításáért Nagy Ferenc üzemvezetőnek, Szász Imre szállítási osztály felelősnek és Szabó Gyula technikusnak mondhattunk köszönetet. Szeptember 15-re a szülők és tanulók segítségével a régi iskolából a szükséges tárgyak helyet kaptak az új iskolában. A szemléltető képeket, a könyvtári könyveket, és egyéb apróbb tárgyakat a nagyobb tanulók kézben, vagy kosárban hordták át 2 km-es távolságról. Néhány szükséges nagyobb bútort, asztalokat, padokat, és egyebeket sikerült átmentenünk az új épületbe. A nem létező fogászati illetve beteggondozói szoba és könyvtárnak titulált falat engedély nélkül lebontottuk. A tanári szobát az irodába rendeztük be, igényeinknek megfelelően az épület átadása után rögtön kisebb átalakításokat végezve. Az így nyert két tantermet be kellett rendeznünk az anyaépületből hozott iskolapadokkal, asztalokkal, és az ILEFOR-tól ajándékba adott két táblával, akárcsak a tanműhelyt ahová elhoztuk a régi szerszámokat, és a munkapadokat is. Itt jegyzem meg, hogy sikerült leltárunkba tartanunk a Sándor János család görög ión oszloprendes keretben elhelyezkedő gyönyörű velencei tükrét, amely ma is áll a bejárati ajtó mellett az igazgatói és könyvelői iroda előtt.

A nagyobb tárgyak szállításában segítségünkre volt az ILEFOR üzem lóvontatású platformos stráfszekere, melynek bakján Fülöp István ült, a Fürdővállalat Molotov típusú teherautója, és a bútörüzem Steagul Roşu teherszállító gépkocsija is, melyeknek kormányát Márton Károly, illetve Palkó Albert kezelte. Az iskolapadokat is, a rögzítő talpécsek kivételével, a marosludasi ILEFOR Bútörüzem alkalmazottai is idejében elszállították. Az osztálytermeket az osztályfőnökök meg kellett töltsék „politikai tartalommal”, a kötelező díszítési elemekkel (a vezér arcképével, képek a szocializmus megvalósításainak ipari grandiózus építkezési objektumairól, az MTSZ-ben elért termelési eredményekről). Közben különös gondot jelentett az iskola környékének rendezése. A bő talajvíz miatt, kisebb esőzés esetén is bokáig tapicskolhattunk a sárban, vízben. Az építkezés után rengeteg elterítetlen törmelék maradt, az épület körül. Az építőanyagot szállító teherautók tengelyig sülyedtek, feltúrva az amúgyis egyenetlen terepet. Egyszerűen nem lehetett sármentesen közlekedni. A vállalatokkal, és a szülőkkel való jó kapcsolatainkat az udvar rendbeté-

telére összpontosítottuk. Így is évekbe telt, amíg alapot tudtunk készíteni az udvar sármentesítésére. Először a lapátokkal és talicskákkal összehordott törmelékeket és a Fürdővállalattól bontásból származó fél téglákat felhasználva az épület körül a faltól háromméternyi szélességű „járdát” raktunk.¹¹

Az első években a rend és tisztaság megőrzésének szándékára utal az, a ma is érdekesnek tekinthető iskolai határozat, amely szerint a tisztán tartott és vegyszerrel tükörfényesre takarított parkettre a tanulók az osztályba csak papucsban, vagy váltócipőben léphettek be. Az udvar járhatóvá tételéhez kedvező lehetőség adódott: az építkezésben dolgozó segéd munkások szakképzése céljából tanfolyamot szervezett a megyei TCM vezetősége. A felkészítőket a munkások szakképzése céljából iskolánk földszinti termeiben tartották a munkaidő utáni kora esti órákban. Akkoriban a tanterem használati bérleti díj fogalma ismeretlen volt. Köszönetük jeléül a szervezők nagyon kedvező ajánlatot tettek: kavicsot, vízi követ, és homokot hordtak az udvar használhatóvá tételéhez. Így került több száz köbméter töltésanyag az udvarra. Elterítésük után a Néptanács Fülöp Sándor nyolc tonnás hengerrel Kelemen János közbenjárásának köszönhetően évenként többször is megtaposta, laposította a talajt. Ez lett később az udvar lebetonozásának, illetve leaszfaltozásának alapja. Az aszfaltozásra az iskolaépítés után néhány év múlva került sor, Kelemen Jánosnak (néptanácsi technikusi), Timbus Ioan Dumitrunak (iskola tornatanára), Nagy Sándornak (szülői bizottság elnöke), és a parajdi aszfaltozó állomás (DGD) vezetőjének Lőrincz Ferencnek köszönhetően.¹² Az udvar, illetve a sportpálya végleges formájának kialakításához a munkálatokat 2000-ben a székeludvarhelyi VIADUKT cég végezte a helyi önkormányzat és a MOBALEX Bútorgyár anyagi hozzájárulásával. Az utóbbi cég vezetője Csizmadia Bandi Sándor volt.¹³ A pályaszegő köveket még az első aszfaltozás előtt Tóth Miklós munkájának köszönhetjük. Később az új iskolaműhely és a hátsó bejárat közötti udvar sártalanítását a Laczkó Alajos és Rózsa Mihály vezette helyi iparhoz tartozó kőkitermelő egység végezte.¹⁴ Az új pálya a harmadik évezred első éveiben már B-divíziós kézilabda mérkőzések lejátszására is alkalmas volt. Ez az igényes munkát igazolja. Az újraszfaltozott sportpályát időközben az országos kézilabda szövetség akkreditálta. Az öltözők a már átalakított műhelyben kaptak helyet.¹⁵

Az iskola épülete funkcionalitásának növelése céljából később is történtek lényeges módosítások. Miután a hetvenes évek elején az udvar délnyugati részén felépült az új iskolaműhely, az alapépületben lévő régi tanműhely tornateremmé alakítottuk. Ma ebben a helyiségben közfalemeléssel két osztály elhelyezésére elegendő tanterem működik. A hetvenes évek elejére felépült új műhely két termében az akkori tanterv által előírt program megvalósításához szükséges feltételek minden igényt biztosítottak. Lakatos- és asztalosmunka oktatását szolgálták.¹⁶ Az iskolaműhely az első években önfenntartó volt. A kárpitos műhelyben előál-

lított fekvőhelyek árából nyersanyagot és gépeket vásároltunk. A műhely ésszerű kihasználására nem csak az 1-es számú iskola tanulói, hanem a központi iskola oktatómesterei is (Bereczki Antal, Bereczki Márton, Domokos Attila, Fekete Barnabás), optimális feltételekre lelték. A 89-es változások a gyakorlati oktatás tervének megváltozása után az új műhely más rendeltetést is kapott. A nagyobbik terme tornateremmé alakult. Az épület kibővítésével új öltözők és mosdók, az emeleten pedig vendégfogadásra is alkalmas szobák kaptak helyet. Ez a változás, fejlesztés holland segítséggel történt. Így az épület a tornaórák tartásához minden feltételnek megfelelt. Az épületben a meleg vizet és a fűtést külön központi kazán biztosítja. Az iskola mögötti városi sportszarnok felépítésével a sport és tornaórák tartása a 2007-2008-as tanévtől az új épületben történik. Az egykori tanműhely tornateremmé való átalakítása után most újból más rendeltetést kapott az épület. A 2011-2012-es tanévtől az V-ik osztály kellemes otthona lett.

Bár az utóbbi időben a gyermeklétszám stagnál, az egy váltásos oktatási rendszer megvalósítása érdekében még mindig valós igény van az épület kibővítésére. Erre történtek már konkrét lépések, ugyanis a polgármesteri hivatal pályázati irodája elkészített és elkészíttetett egy részletes építési tervet, amely jelenleg a gyulafehérvári döntőbizottság központjában vár elbírálásra, s az iskola kibővítését lenne hivatott szolgálni.

A Sófalvi Illyés Lajos Iskola a higiéniai igényeket kielégítő feltételeivel, esztétikai arculatával, az osztály és szaktantermek berendezésével az informatikai kabinet rendeltetésével, a mellékhelyiségek főépülethez illő kényelmével, a tiszta és rendezett iskolaudvar szüneteken pihenésre, játékra alkalmas feltételeivel a számtalan könyvtári könyvolvasási lehetőségével, az oktatás-nevelés minden anyagi és infrastrukturális követelményét teljesíti. Csak legyen erő és energia a legfontosabb feladat, a tanítás-tanulás gyakorlatba vitelének végrehajtásához, mindennapi megvalósításához.

Mint láthattuk, az iskola három épülete (Sándor János Villa, mai központi épület, volt műhely) története során 55 éven át figyelemre méltó átalakítások történtek, valamennyi az oktatás eredményes fejlesztését szolgálta. Az utóbbi tíz éves időszakban megvalósított infrastrukturális átalakítás-fejlesztés azonban minden eddigit felülmúlt. Ezért a sok fejlesztésért, átalakításért, modernizálásért az iskola jelenlegi vezetőségét dicséret illeti. A Sófalvi Illyés Lajos Iskola tanulóit mivel minden feltétel biztosított, ez arra kell készítse, hogy magukévá tegyék, és büszkén vallhassák Szemlér Ferenc sorait: *„Ha kérdezik: hol indultál utadnak? Ezt az iskolát nevezd meg itt!”*¹⁷

Mire ezek a sorok megjelennek, addigra befejeződik az iskola vezetőtanácsa által nyert pénzüsszeg befektetéséből az iskola épületének teljes külső szigetelése. A 2005-2006-os tanévtől, a 2006. június 15-én a Sófalvi Illyés Lajos nevet felvevő

Általános Iskolához csatolták a két szakadati tanintézményt, az óvodát és iskolát, a felső-szakadati kihelyezett részleggel együtt, amely azóta megszűnt.

Az iskolarendszerben további jelentős változások történtek. A városi tanács 116/2011. február 18-ai javaslata és a Megyei Tanfelügyelőség 292/2011. március 17-ei határozata alapján, ugyanis a 2011/2012-es tanévtől az S. Illyés Lajos iskola nemcsak jogi személyiséggel rendelkező intézmény lett, hanem gazdasági és pénzügyi központtá vált, magába foglalva a 2-es számú napközi, és a 3-as számú óvoda iskoláskor előtti egységeit is.¹⁸

Az igényes infrastruktúra fokozatos, lépésről lépésre való megteremtésével párhuzamosan már az első tanítási naptól a tanulók legfontosabb kötelességét, a tanulást kellett biztosítani. Az oktatásban már az eddigiekben elért eredmények bizonyították, hogy lehet alapozni továbbra is a tanítók, tanárok lelkiismeretes munkájára, hivatástudatára. Mindannyian tudták, hogy milyen feladat hárul az iskolára. Elkötelezetten vallották Apáczai Csere János, a kolozsvári iskolához száműzött tudós beköszöntő beszédének gondolatát: *„Az iskolára olyan nagy szükség van és olyan sokféle a haszon, mely az iskolából származik, hogy vaknak, sőt, érzéketlennek kell lennie annak aki ezt magától föl nem fogja, be nem látja.”*¹⁹

Jegyzetek

1. *Határozati javaslat* (Proiect de hotărîre) 1969. Október, Pártgyűlés
2. Jelentés a fenti pártgyűlésen.
3. Feljegyzés igazgatói füzetemből: „1971. szeptember 19-én a telepről, a városi autóbuszról csak 48 tanuló szállt le.”
4. Sófalvi Illyés Lajos Általános Iskola Irattára (Továbbiakban lásd: SILÁIL): *Osztálynaplók az 1971-1972-es tanévből.*
5. Feljegyzéseim igazgatói füzetemből. Az adatokat összevettem Lokodi György építész technikusával.
6. SILÁIL: *Osztálynaplók az 1971-72-es tanévből.* Feljegyzéseimet összevettem Bereczki Mihály asztalosmester visszaemlékezésével.
7. *Tanévnyitói beszéd*, az iskola avatásán hangzott el, Fekete Árpád igazgató 1971. szeptember 15.
8. *Tanévnyitói beszéd*, az iskola avatásán hangzott el, Fekete Árpád igazgató 1971. szeptember 15.
9. *Tanévnyitói beszéd*, az iskola avatásán hangzott el, Fekete Árpád igazgató 1971. szeptember 15.
10. *Tanévnyitói beszéd* az iskola avatásán hangzott el, Fekete Árpád igazgató 1971. szeptember 15.
11. Fekete Árpád iskolaigazgató feljegyzései.
12. Magyarai József a DGD aszfaltozó állomás raktárfelelősének tájékoztatója.
13. Fekete Árpád Zsombor a MOBALEX Üzem könyvelőjének tájékoztatója.
14. László Irma iskolaigazgató, Bodor József, Bodor Mária, Keresztesi Attila és Kulcsár János tájékoztatója.
15. Kovács Rozália iskolaigazgatónak és Fekete Árpád Zsombor a Kézilabda szakosztály elnökének tájékoztatója.

Koszovói Nő